

СИСТЕМА ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ФІНЛЯНДІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглядається система військових навчальних закладів Фінляндії на початку ХХ століття. Наводяться дані про створення та діяльність короткотривалих військових шкіл і курсів Фінляндії, створених після проголошення незалежності, як основи для майбутніх військових навчальних закладів; дається їх стисла характеристика.

Ключові слова: збройні сили, військові фахівці, військові навчальні заклади, військова освіта, Фінляндія.

Постановка проблеми. Україна, стикнувшись у 2014 році зі збройною агресією Російської Федерації, постала перед необхідністю докорінних змін у політичній, економічній сфері, а особливо щодо питань безпеки і оборони. Зокрема це стосується підготовки військових фахівців. Так, особливої актуальності набуло питання впровадження у навчальний процес ВВНЗ ВВП ВНЗ досвіду антитерористичної операції на Сході України. Заслугує на увагу досвід країн, що опинившись у стані війни, були вимушені швидко та ефективно налагоджувати та адаптувати систему підготовки військових фахівців до потреб часу. З огляду на це варто розглянути досвід Фінляндії, становлення та розвиток збройних сил якої почалися лише з проголошенням її незалежності у 1917 році. Однак, починаючи свій незалежний розвиток, країна стикнулася спочатку з громадянською, а згодом радянсько-фінською війнами, що вимагало негайного створення як вітчизняних збройних сил, так і ефективної системи підготовки військових фахівців. Це, у свою чергу, передбачало заснування військових навчальних закладів з нуля.

З огляду на це **мета статті** – дослідити систему військових навчальних закладів Фінляндії на початку ХХ століття для використання в сучасній практиці військового будівництва.

Виклад основного матеріалу. Тривалий час Фінляндія перебувала у складі Королівства Швеції (до 1809 р.), а згодом – Російської імперії. Так, з середини XVII століття комплектування шведської армії відбувалося за рахунок поселених солдатів (так звана система індельти), які утримувалися платниками податків (солдатам надавалася земельна ділянка з будинком, а також платня, яку селяни виплачували грошима чи продуктами). Після приєднання її у 1809 році до Російської імперії фінські війська як залишок шведської армії було ліквідовано. Однак після військової реформи 1878 року Фінляндія фактично отримала свою власну національну армію у складі російської. Тоді було сформовано вісім стрілецьких батальйонів, що призначалися для захисту лише території Фінляндії, тобто поза її межами фінські війська не залучалися. Крім того, офіцерами у фінських частинах могли служити лише фіни. Відповідно до рішення фінського сейму військова повинність для фінів передбачала три роки служби, у той час як для російських солдатів цей термін складав п'ять років. Однак лише чверть

рекрутів служила в батальйонах, решту збирали лише на маневри на кілька тижнів упродовж усього терміну.

Початок ХХ століття ознаменувався для Фінляндії масштабними змінами. Протягом 1901–1905 років у час соціальної напруги у фінському суспільстві замість військового обов'язку для фінів було встановлено податок, а військові частини розформовано. Також було ліквідовано Фінляндський кадетський корпус у м. Хаміна, в якому навчалися майбутні офіцери як для імператорських, так і фінських частин. Наступні кілька років фінський сейм неодноразово піднімав питання про відновлення своєї національної армії і відміну податку, однак безуспішно [1].

З проголошенням у 1917 році незалежності перед Фінляндією постала низка проблемних питань, зокрема і щодо власних збройних сил. Так, за досить короткий проміжок часу (наприкінці 1917 – початку 1918 року) було створено армію переважно з загонів самооборони, більш відомих як Біла гвардія. Власне з цих загонів та підготовлених у Німеччині фінських егерів, які прибули наприкінці 1917 року, і було сформовано перші збройні сили. Крім того, було введено загальний військовий обов'язок тривалістю 12 місяців. Однак цих заходів було недостатньо, країна потребувала кваліфікованих військових фахівців як нижчого командного складу, так і офіцерського корпусу. Так, корпус офіцерів новостворених збройних сил був представлений як фінськими, так і російськими, німецькими й шведськими офіцерами. У цілому, їх можна умовно поділити на такі категорії: офіцери, які отримали військову освіту і проходили службу ще у Російській армії, офіцери, які отримали військову освіту у країнах Європи, підготовлені в Німеччині егері, а також військовослужбовці, які закінчили навчальні курси та школи, засновані під час громадянської війни. І хоча вони не надавали вищої військової освіти, більшість з них стали базою для створення військових навчальних закладів у подальшому.

У цілому, перші навчальні курси або школи у незалежній Фінляндії з'явилися саме напередодні та у ході громадянської війни для підготовки офіцерів Білої гвардії. Їх головна мета полягала у швидкій та ефективній підготовці військових фахівців, озброєнні їх базовими знаннями та навичками. Перший подібний навчальний курс було проведено у містечку Вимпелі наприкінці грудня 1917 – початку січня 1918 року. Курс передбачав 17-денне навчання (основи тактики, зброя, фортечна і польова наука, стрільби тощо) і налічував близько 200 осіб. Його досвід був покладений в основу курсу підготовки військових фахівців у місті Вйоре, що розпочався наприкінці січня 1918 року і тривав 6 тижнів, а кількість слухачів при цьому зросла до тисячі осіб. У лютому цього ж року в містечку Піетарсаарі було відкрито першу артилерійську школу (Tykistökoulu), що згодом переїхала до міста Лаппенранта і закрилася у 1919. Також з 1918 по 1919 рік у Вііпурі (нині місто Выборг, територія Російської Федерації) діяла школа офіцерів (Viipurin Upseerikokelaskurssi). Школа офіцерів запасу, що згодом перейменували на школу прапорщиків (Sotaväntäkoulu), діяла у м. Міккелі

з березня по квітень 1918, у травні школа переїхала до Гельсінкі, де і була розформована. Бойова школа піхоти (Jalkaväen Taistelukoulu) з липня по листопад 1918 та школа фанен-юнкерів в м. Хаміна (Fahnenjunkerkurssi) з вересня 1918 по січень 1919 тощо [2, 3].

Уже на початку 1919 року у м. Гельсінкі з'являється перший військовий навчальний заклад незалежної Фінляндії – Військове училище (Kadettikoulu). У січні того ж року і було розпочато перший навчальний курс, що завершився у березні 1920. Було прийнято 60 курсантів, лєвова частка яких складалася з колишніх слухачів курсів фанен-юнкерів (36 осіб), школи офіцерів Вііпурі (12 осіб) та артилерійської школи міста Лаппенранта (6 осіб). Навчальна програма передбачала вивчення тактики, математики, топографії, військової історії, зброї, верхової їзди тощо. У червні з курсантами проводилися практичні заняття з топографії. Навчання здійснювалося фінською мовою [4, 5]. Навчальний заклад двічі змінював місце розташування, спочатку у 1923, а згодом у 1940 році.

До 1930 року тривалість навчання в училищі складала 18 місяців, а згодом була подовжена на два роки. На першому курсі здійснювалася загальновійськова підготовка, на другому – підготовка за спеціальністю відповідно до роду військ. Час, що залишився, відводився на стажування у військах і канікули [6]. Для вступу до училища необхідно було мати середню освіту, а також прослужити 1,5 роки у військах, по закінченню ж навчання – не менше 3 років [7].

У 1920 році було створено школу офіцерів запасу (Reserviupseerikoulu) у місті Хаміна в будівлі колишнього Фінляндського кадетського корпусу. В її основу було покладено навчальну програму школи Вііпурі. Перший курс тривалістю у три місяці закінчили 135 слухачів. З 1922 року курс тривав уже п'ять місяців, крім того вдалося збільшити практичну підготовку. У цілому, до кінця 1920-х років частка практичних занять складала 52%, теоретичних – 48%, у середині 1930-х співвідношення було вже 82% і 18% відповідно [8]. У 1924 році було ратифіковано закон про діяльність школи на постійній основі. На період радянсько-фінської війни школа була переведена до м. Ніінісало [9].

Підготовка офіцерів військово-морських сил розпочалася наприкінці 1918 року у районі Гельсінкі – Катаянокка. Однак системне навчання почалося у 1920 році. У грудні 1922 року морський відділ було передано у підпорядкування Військовому училищу. Навесні 1923 року відділ разом з училищем переїхав до району Мунккініємі. Однак з огляду на те, що у новій будівлі не вистачало відповідної матеріально-технічної бази, у 1926 році відділ повернувся до Катаянокка. У березні 1930 було створено окремих навчальний заклад – Військово-морську академію (Merisotakoulu), що об'єднала відділ воєнно-морської оборони Військового училища, відділ берегової артилерії школи офіцерів запасу міста Хаміна та відділ морської оборони у школі унтер-офіцерів (Kapitulanttikoulusta). До 1936 року академія працювала у кількох будівлях різних районів, поки не об'єдналася [10].

Підготовка військових фахівців військово-повітряних сил почалася ще у 1918 році у льотній школі в м. Турку (Lentokoulu), а пізніше того ж року – у районі Гельсінкі – Сантахаміна. Однак недостатня матеріально-технічна база зумовила пошук нового місця для льотної підготовки. Так, у 1929 році було засновано училище повітряних сил (Ilmailukoulu) у м. Каугава, що за десять років отримало статус академії (Ilmasotakoulu).

Готувати офіцерів генерального штабу у країні довгий час не було можливості, тому його корпус поповнювався за рахунок офіцерів, які закінчили одну з іноземних військових академій (здебільшого Франції та Італії) та офіцерів колишньої царської армії. У 1919 році було взято курс на створення вітчизняного навчального закладу для підготовки офіцерів вищої ланки збройних сил Фінляндії. У 1923 році в Гельсінському Технологічному інституті було організовано підготовку за військово-технічною освітньою програмою, де того ж року почали своє навчання 18 офіцерів. Фактично заснування Військової академії (Sotakorkeakoulu) відбулося у 1924 році у м. Гельсінкі, однак лише на тимчасовий період до 1930 року. Курс навчання тривав два роки. Першими викладачами академії були здебільшого іноземці, які викладали на своїй мові, що ускладнювало навчальний процес. Перший курс нараховував 34 слухачі, до яких у 1925 році приєдналися офіцери, які розпочинали навчання в Технологічному інституті [11]. З 1927 року викладачами стали вже фінські офіцери. 1930 рік став визначальним для академії, адже було прийнято закон, згідно з яким навчальний заклад продовжив своє існування на постійній основі.

У цілому, на початок радянсько-фінської війни Військова академія підготувала 370 офіцерів, з яких 265 завершили загальний відділ, 54 – технічний, 38 – військово-морський і 13 – відділ військово-повітряних сил [12]. Таким чином, за десять років Фінляндія змогла налагодити систему підготовки військових фахівців вищої ланки.

У 1927 році у м. Гельсінкі створено Бойову школу (Taistelukoulu), що призначалася для підготовки командирів батальйонів. До 1939 року школа знаходилась у будівлі колишньої школи Вііпурі. Під час радянсько-фінської війни школа призупинила свою діяльність, відновивши свою роботу у 1945 році у Сантахаміна.

Висновки. З огляду на те, що за період з 1918 по 1939 роки Фінляндія зіткнулася з громадянською і радянсько-фінською війнами, якісна підготовка військових фахівців стала запорукою відстоювання незалежності та територіальної цілісності держави. Новостворені збройні сили Фінляндії відчували дефіцит офіцерських кадрів, що склали як колишні офіцери російської армії, так і підготовлені у Німеччині егері. Вони, у свою чергу, вищої військової освіти не мали, однак були добре підготовлені та отримали певний бойовий досвід. Саме вони, здебільшого, були викладачами перших військових шкіл та курсів за часів громадянської війни.

Так на першому етапі система підготовки військових фахівців піддавалася значному впливу як російської, так і німецької воєнних шкіл, тому було взято курс на створення вітчизняної системи військової освіти. Школи, що створювались на потребу часу, стали базою для заснування військових навчальних закладів у подальшому. Зважаючи на участь країни у

збройних конфліктах, система підготовки військових фахівців адаптувалася до цих умов, а у навчально-виховний процес вносились відповідні корективи.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Лунтинен П.* Военные формирования Финляндии в системе вооруженных сил Российской империи. / П. Лунтинен – Историческая наука за рубежом. – 2002. – С. 107–115.
2. *Ripatti P.* Suomen sodan 1941–1945 pataljoonan – ja patteristonkomentajat // Tiede ja ase (Suomen Sotatieteellisen Seuran vuosijulkaisu). – 1977. – Vol. 35. – P. 118–178.
3. *Mattila J.* Reserviupseerit vapaussodan armeijassa 1918. – P. 229–248.
4. *Kylkirauta*, 1935. – № 2. – С. 8.
5. *Kylkirauta*, 1956. – № 4 (30). – С. 31–33.
6. *Харламов В.* Офицерский корпус между двумя мировыми войнами / В Харламов. // Пространство и Время. – № 1 (3). – 2011. – С. 68–78.
7. *Каменев А.* История подготовки офицерских кадров в СССР (1917–1984 гг.) / А. Каменев. – Новосибирск: НВВПУ, 1991. – 261 с.
8. *Tuunainen P.* Finnish Military Effectiveness in the Winter War, 1939–1940. – Palgrave Macmillan, 2016. – 266 p.
9. *Lauri E.* Reserviupseerikoulu 94 vuotta / E. Lauri // Reserviupseerikoulun joukko-osastolehti. – 2014. – № 18. – P. 8–10.
10. *Kylkirauta*, 1949. – № 14. – С. 23.
11. *Kylkirauta*, 1974. – № 6. – С. 7.
12. *Seppälä H.* Suomen Sotakorkeakoulu 50-vuotias / H Seppälä. // Tiede ja ase (Suomen Sotatieteellisen Seuran vuosijulkaisu). – 1974. – Vol. 32. – P. 5–32.

О.О. Пашкова
Национальный университет обороны
Украины имени Ивана Черныховского

СИСТЕМА ВОЕННЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ ФИНЛЯНДИИ В НАЧАЛЕ XX СТОЛЕТИЯ

В статье рассматривается система военных учебных заведений Финляндии в начале XX века. Приводятся данные о создании и деятельности краткосрочных военных школ и курсов Финляндии, основанных после провозглашения независимости, как базы для будущих военных учебных заведений; дается их краткая характеристика.

Ключевые слова: вооруженные силы, военные специалисты, военно-учебные заведения, военное образование, Финляндия.

O.O. Pashkova
National Defense University of Ukraine named
after Ivan Chernyakhovskiy

SYSTEM OF MILITARY INSTITUTIONS IN FINLAND IN THE EARLY XX CENTURY

The article considers the system of military institutions in Finland in the early twentieth century is given. The information about establishment and operation of short-term military schools and courses of Finland, created after independence as the basis for future military educational institutions, are presented; their brief description is given.

Keywords: armed forces, military personnel, military schools, military education, Finland.